

Úvod do jazykovědy

doc. Mgr. Petr Stehlík, Ph.D.
ÚR JL FF MU

Jazyk

System symbolických znaků a pravidel jejich kombinování sloužící ke komunikaci, tj. přenosu informací mezi minimálně dvěma účastníky.

Základní vlastnosti jazyka:

- a) znakový charakter
- b) systemový charakter

Systemový charakter jazyka

3

Jazyk jako systém s hierarchicky organizovanými subsystémy (hierarchická struktura)

Langue (jazyk) vs. parole (promluva)

1. Vztahy syntagmatické (in praesentia – *mluvím rychle*)
2. Vztahy paradigmatické (in absentia – *mluvím, mluvíš, mluví...; rychle, pomalu...*)

Jazykové roviny (plány)

1. Foneticko-fonologická: fonetika a fonologie
2. Morfologická: morfologie (flexivní a derivativní/lexikální)
3. Lexikálně-sémantická: lexikologie a sémantika
4. Syntaktická: syntax
5. Textová: textová lingvistika/gramatika

Další členění:

1. Horizontální, regionální (dialekty)
2. Vertikální, funkční (jazyk spisovný, hovorový, odborný...)

Jazykové jednotky (na úrovni *langue* a *parole*)

5

Jednotka:

Textová

Syntaktická

Lexikální

Morfologická

Zvuková

langue

text. typ

větný model

lexém

+ víceslov. pojmenování

morfém

foném

parole

text, diskurz

věta

slovo

morf

hláska (fón)

Základní jazykovědné disciplíny

6

Gramatika: 1) morfologie (flexivní + lexikální)
2) syntax (větná, příp. i nadvětná/textová)

Fonetika a fonologie (někdy také řazena do oblasti gramatiky)

Lexikologie a sémantika

Jazykověda a její vymezení

7

Místo lingvistiky mezi ostatními vědami:

Sémiotika, kognitivní věda, sociologie, psychologie, filosofie, literatura

Interdisciplinární studium (sociolingvistika, psycholingvistika, antropolingvistika...)

Lingvistika vs. filologie (studium textů: jazyk + literatura + dějiny a kultura)

Metodologie zkoumání jazyka

Analýza jazykového materiálu (promluv):

- 1) segmentace jednotek
- 2) určení jejich vztahu a hodnoty (funkce)
- 3) klasifikace na základě jejich distribuce
- 4) zobecnění výsledků

Problémy diskrétního pojetí lingvistiky: přechodové oblasti, graduální opozice (kromě opozic binárních, tj. +/-).

Možné řešení: teorie prototypů, fuzzy logika (neostré hranice, pozvolné/graduální přechody)

Jazykověda a její členění

9

Jazykověda:

1) teoretická

a) synchronní

b) diachronní

2) aplikovaná

+ Obecná lingvistika (Teorie jazyka)

Synchronní studium více jazyků

– kontrastivní

Diachronní studium více jazyků

– komparativní

Teoretická jazykověda

10

Jeden jazyk:

- strukturalistická koncepce
- korpusová/kvantitativní metoda
- konkrétní obor (hispanistika, bohemistika...)

Více jazyků:

- bi-/multilaterální (kontrastivní)
- obecná jazykověda (univerzálie, typologie)

Aplikovaná jazykověda

11

▶ Lexikografie

- ▶ Výuka jazyků (cizí jazyk vs. výuka jazyka pro cizince)
- ▶ Překladačství a tlumočnictví
- ▶ Péče o jazyk, jazyková politika a plánování (preskriptivní/normativní vs. deskriptivní přístup)